

Väster

hushåll, läkebokst och magi.

Upphucknaren väckte upp på
en bondgård med träd och
buskar, gräs och blommor. Gräset
var sommaren lång så rikligt
och trädgård och gräset växte
høgt och frodigt. Det skönades
bara en gång om året. I trädgården
var stora äpplar, ett päronträd, körs-
bärsträd och plommeträd. Där fanns
liljor och pioner, malört, kamfer
och libsticka. Och i ö. blom-
mor av olika slag, odlade
och vilda.

U minnet av hucknaren

en del uppgifter om växter.
Not gikt.

Skatt opp å gack. (Pyrola)
Upptäckarens mor (f. 1846)
hade hört av en kvinna (g. i Svedå)
vilken var i tjänst i mors
förelärdahem under mors barndom,
att denna växt botade gikt.
Uppt. känner icke till något fall,
då växten i själva blivit akrom
som läkemedel. Pyrola finnes i
en liten vildpark å uppt:s förel-
ärade.

Not brännskada. Lindbast.
Uppt. känner ett fall från
1890-talet, då detta medel användes.

En pojke hade fått en brännskada
på sina armar. Resultat:
dåligt. Läkare rådgäddes icke.

Mat små sä. Läkelsa (Plantago)

När vi barn stötte ena öra
oss. Så det blödde, på låren
på läkelsa. Vi hade hört att det var bra.

Mat Jockylung. Benfana (Schille)
De små blommande kokades
och drycken förtärdes varm.
Ansågs visst vara i allmänhet
väl god.

Mat häfta (Mimosa) Träskbärs-
bark (Rhamnus fraxinosa). Barken
kokades i vatten, som dracks.
Uppskriften minns fr. 1890-talet.

ett fall, då det var tal om detta
medel och det användes frukiga
då. Mörfar var svårt sjuk.
Läkare blev kallad, och mor-
far blev införd till Västlands
sjukhus.

Björklag. Till dryck.

Färskom men det var
mera i undantagsfall. Med
en navae bereddes ett käl i
en växande björk, så att sar-
kann ut. Ett käl hålls
framför och beredd käl.
Lohn det blev till skada för
frädet, fick det nog inte för
komma ofta.

Tallstunt (äresskott på ung tallar)
Förkom att sjukat tog och
ät. Det smakade ju ändå något
i munnen på en svulten pojke.
Lyckor (fyra blommor) på syren.
Förkom att de ät
opp sådana. Det skulle bringa
lycka.

Ollon (av ek) rostade och
användes som kaffe. Det skulle
vara hälsosamt.

Kalmasrot. Användes i
stället för smus och fugglobak.
Det förkom bara i enstaka
fall. Köptes på apotek.

Hjartspåring. För spjering av
hjärtadriften. Sppt. hörde man det i
pojkbarn. Vet ingen som använde det.

Krisbärslöv. I st. f. Tabak.
Krisbärslöv förkates och
användes som röktabak.
Var nog bara pojkar som
provade.

Lysre (Rumex) blandades
i mjöl som skilde användes
till bröd. Vppt. känner icke
något fall, då det användes
Mot Kikkosta. Kikkär.

I kpp. ändarna på enbuskens
kvistar finns ibland små an-
svällningar, vilka förorsakas
av en gallmygga (*Psidiumia jun-
perina*). Dessa ansvällningar
kallas kikkär. Om man öppnar

en sådan missbildad toppända
fanns i en liten lase.
Dessa klibbar plackas och ko-
kas i mjölk, som ges barnen
att dricka.

Kanske denna dryck
bidrar att öka barn dödlig-
heten i flydda tider.

Blåbär räknades som ett
värdfullt läkemedel vid
diarré.

Oxalbär stektes och räknades
som en lækkerhet.
Rönnebär var bra som
läkemedel.

Kummin
räknades som en bra krydda
att blanda i bejen.

Pilopmna användes att skjuta
bort vill-lappskottet med.

Deodrot. Mot blodsjuka
hos nattekatt användes blod-
rot.

Mot samma sjukdom användes
även pion.

Skvattram (Ledum palustre).
Användes mot läss hos
djur. Kokades och spadet
badades på djuret.

Swamp användes icke i upptecknarens föreläsningen och nämndes icke som födoämne. Upptecknaren är icke medveten om att någon gång ha ätit swamp. Vegetarian sedan år 1909. En framstående svensk vegetarian i Stockholm vid början av 1900-talet att en insiktsfull vegetarian icke äter swamp därför att den har växt i skugga. Upptecknaren har aldrig haft något intresse för swamp. Den saknar ja egentlig betydelse för folkförsörjningen. Känner icke till att swamp blivit använd här i bygden. Det har förekommit att de ha plukat mullbär och säljt i staden.

De vanliga odlade prydnads
växterna var: Lysen, ringblomma,
kejsarkrona, pion, nejlika,
(av olika slag) liljor, tulpan,
blåborre, gässen i det gröna,
bläsko, samuets blommor,
pytter (tusenböna) däsmer,
evighetsblommor, salvia,
gullvivas, äbröd, lavendel.

Det var vanligt att ha
blommor i glas rinner i bo-
ningsrummen som prydnad.

De flogs in till söndagens
och stäshitt till påsk, pingst
och midvinter.

Vilda blommor hade samma
prydnadsvärde som odlade.
Det användes omväxlande odlade

och vilda, berosade på till-
gången. Bruket att uppvakta med
blommor, hör egentligen till
1900-talet.

Någon klok gubbe som
särskilt sysslade med växter
har inte funnits här i bygden.
Det var vanligt att till
Midsommar sätta en enbuske
i den stora öppna spisen i
stugan (stora rummet). Man
sötade elda där och rummet
skulle stå fint över sommaren.
I stället för enbuske, använ-
de sonliga kvistar av lövhärd.
Man satte blommor i enbus-
ken och ibland löv. Blommor

ACC. N:R M. 11439:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och blod loks även på spis-
hällen. Ibland ställes ett blom-
glas på spishällen framför enen
eller lökkristarna. Det kunde
vara antingen vilda eller od-
lade blommor.

Domliga lövade även
vid karlar och skåp i rummet.

Vitmossa vid golvskurning.

De sparade på materialet
och i stället för skurdugor
(skurtiasor), använde de vitmossa
att samla upp vatten och orenlighet
med.

Mossa

användes att göra kvastar av,
m. & s. kvasta. Den långa mossan
läggs i viss ordning och bandse-
dan fast vid ett träskaff. Det
var i byaden personer, som
gjorde sådana kvastar och se-
dan gick omkring och sålde.

1890-tal

Björkriskvastor användes såväl
i bäningsrum som i bod och ladugård.

Talleris.

Färska tallerisgrönsor beafs
av till lagom längd och bär
fast vid ena änden av
ett smalt remsa alnar långt
skaff. Det blev en ugnsa.
Den användes att sopa rent
med i den stora av tegel
murade ugnen i köket. Man
brödet sattes in.

Talleriskoast.

Färska tallerisgrönsor beafs
fast vid ena änden av ett kort
skaff. Användes att sopa
galle med.

Växtfärgning.

Skennamossa användas till
att färga stena mossa brunt
med.

Drösilja köptes och an-
vändes vid färgning.
Det blev bröselgubbrunt.

Växsfärgning. Grauris.Äskgrått.

Grauris så där två och ett halvt
kg. Hackas fint. Stängs i ett bäl
der kokas i tre timmar.
10 gram järnvitriol tillsättes.
1/4 kg. vätt, obetal, stängs i.

Grankollar. Rödgrått.

Så där 3 1/2 kg grankollar
hackas fint och kokas i fyra
timmar. 40 gram alun tillsättes.
För 1/4 kg ullgarn.

Rostgult. Asblut av björkaska.

Till garn och matt-färor
av björk-aska görs stark
lut. Askan sättas i blöt och
går stå ett par dygn.
Tilas. Jämvitriol tillsättes.
Två kärl användes. Ett med
jämvitriol och ett med ask-
lut.

Garnet blötes först i jäm-
vitriolen och sen i askloten.
Doppas därefter några gånger
växelvis i de båda kärlen.

Ber. hade i barndomen
hört det av sin mor.
Ber. är mycket intresserad av hemsöjd.

Vitsippor.

På vitsippor hälltes bränn-
vin. Det fick stå och dra.
Användes som medicin.

Kvickrot. Kokades. Spadet
fick svalna och dracks sedan.
För väk.

Rengana. Kokades och dracks.
Mot blodkräst och blenkräst.

Fontanell

Om de hade ett sai, så skulle då va te dra ut anska. Då va Pontén! som hade ordinerat då.

1) Gustav Pontén, byskrivare i Torsberga
1869-1890.

Uppskuren var i barndomen (1890-talet) i tillfälle att se följande: En äldre kvinna hade ett litet runt hål på ena benet. Där lå hon in en ärtä. Sen las en liten feit björknäve över och band sveptes kring benet. Detta uppreparas. Och hålet i benet hålls öppet.

Om fontanellsalva användes ännu. Men en ärtä kunde ses.

Lön d a k ä a mät sår och
bulvarer

Lön d a k ä a är sådan kä-
da som rinns ut, det det
har blivit sår på grannar.
Den användes mät sår
och bulvarer.

Lagesmannen har använt
Lön d a k ä a som läka-
medel sen han kom till
Åseda.

[Ser. är hemmansägare i Fru-
gård, Åseda, sedan år 1899).

Färgning.

ACC. N:R M. 11439:21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gullgult.

Albach

De skalade av albach
och kokte den i vatten.
Det blev blår gul färg.

6 j ö n a m ö s anvisades till
färgning.

ACC. N:R M.11439:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vitlök

De ska ha en vitlök
i västfickan. De bli inte
frötta då.

Hasselbusken.

Här och där på gårdarna
har funnits vilka hasselbuskar.
Det var vanligt att barnen
- och ibland även äldre - plöjde
nätter, som förskades och rensades
samt förvarades till julen.
I de enkla hemmen var
det inte ovanligt att köpa
nätter.

Nypon.

Uppfostrarna känner inte
till att nyponen togs tillvara
och förskades som födoämne
inom bygden.